

TEMA BROJA

Bilans stanja bankarskog sektora na kraju 2012. godine

Miroslav Marinković

Bankarski sektor iza sebe ima godinu u kojoj su na površinu isplivali svi problemi i izazovi koji mogu i jesu uticali na poslovanje i ostvarenje kvalitetnijeg rezultata. Upravo ovu činjenicu su mnoge banke iskoristile za formulisanje novih strategija poslovanja i za repozicioniranje na tržištu. Adekvatnu ocenu ovih aktivnosti i njihov uticaj na čitav sektor biće moguće dati tek nakon objavljivanja zvaničnih bilansa banaka. Do tada, podaci o bruto vrednosti bilansnih pozicija mogu biti osnova za sledeću preliminarnu ocenu:

- aktiva bankarskog sektora iskazana u dinarima je nominalno povećana, ali je stagnacija jasno uočljiva nakon isključenja efekta deprecijacije dinara na vrednost bilansnih pozicija;

- u strukturi sredstava, potraživanja od realnog sektora i dalje dominiraju ali se i relativni udeo potraživanja od države povećava;

- na strani izvora sredstava najznačajniji rezultati su zabeleženi kod deviznih depozita, jačanja kapitalne baze i izdvajanja sredstava za pokriće eventualnih gubitaka;

- bankarski sektor u Srbiji spada u red stabilnijih u odnosu na uporedive zemlje;

- potencijal za rast tržišta je evidentan.

Bruto vrednost aktive i pasive komercijalnih banaka tokom 2012. godine uvećana je za 261,9 mlrd dinara i na kraju godine iznosi 3.163,8 mlrd dinara. Nominalan rast od 9% je za 3 p.p. veći u odnosu na ostvarenje u 2011. godini, ali je ipak daleko od stopa rasta ostvarenih tokom perioda 2006–2010. Uzimajući u obzir činjenicu da je značajan deo sredstava i izvora sredstava deno-

minovan u stranoj valuti – u najvećem iznosu u evrima i švajcarskim francima – deprecijacija dinara u odnosu na pomenute valute uticala je na nominalno povećanje vrednosti bilansnih pozicija iskazanih u dinarima. Isključivanjem ovog efekta, nivo bilansne aktive sektora ostaje gotovo nepromenjen i realan rast iznosi tek 0,4%. Glavni uzročnik stagnacije jeste usporeni dotok inostranih izvora.

U strukturi bruto aktive najveće učešće od 35,4% imaju još uvek potraživanja od preduzeća, pre svega na osnovu kreditne aktivnosti. Kao i ranijih godina, ova pozicija je pod dominantnim uticajem Vladinog programa subvencionisanja kredita za likvidnost i investicije. Ipak, kasni početak programa i niska kreditna aktivnost tokom ostalih meseci u godini (kao posledica prekompozicije načina poslovanja banaka) rezultirali su najnižom stopom rasta kredita preduzećima u poslednjih nekoliko godina. Karakteristično je da je relativan značaj ove pozicije u bilansima banaka povećan u odnosu prethodnu godinu za 3 p.p, dok je istovremeno udeo u ukupnim plasmanima sektora u određenoj meri smanjen.

Potraživanja od stanovništva čine 20,6% ukupne bilansne aktive i tako zaokružuju sliku o dominantnom udelu potraživanja od realnog sektora u okviru aktivnosti banaka. Rezultati zabeleženi na ovoj poziciji su takođe znatno skromniji u odnosu na ranije godine. Prethodnu godinu karakterišu izuzetno nizak nivo aktivnosti na tržištu hipotekarnih stambenih kredita. Usled toga dogodila se prekompozicija strukture kredita stanovništvu u smislu jačanja udela gotovinskih kredita u odnosu na namenske, odnosno potrošačke kredite.

Struktura bilansa stanja bankarskog sektora na kraju 2012. godine

AKTIVA			PASIVA		
Pozicija	Iznos (mlrd din)	u %	Pozicija	Iznos (mlrd din)	u %
Potraživanja od inostranstva	169,2	5,3	Obaveze prema inostranstvu	580,8	18,4
Potraživanja od NBS	544,1	17,2	Depoziti po viđenju	185,5	5,9
Potraživanja od stanovništva	652,8	20,6	Dinarski štedni i oročeni depoziti	171,9	5,4
Potraživanja od preduzeća	1.119,0	35,4	Devizni depoziti	1.156,0	36,5
Potraživanja od države	290,4	9,2	Kapital, rezerve i rezervisanja	843,2	26,6
Ostala aktiva	388,3	12,3	Ostala pasiva	226,3	7,2
Ukupno:	3.163,8		Ukupno:	3.163,8	

Izvor: Statistički bilten NBS

Zaključak o ponovnom aktiviranju procesa „istiskivanja“ privatnog sektora može se izvesti iz činjenice da je udeo pozicije Potraživanja od države u ukupnoj bruto bilansnoj aktivni povećan za 3 p.p. i na kraju prethodne godine iznosi 9,2%. Na ovoj poziciji je zabeležen pojedinačno najveći relativni rast od izraženih 46,6%, čime vrednost na kraju prethodne godine iznosi 290,4 mlrd dinara. Da je talas ekonomske krize znatno uticao na ponašanje banaka i države dokazuje činjenica da je vrednost ove pozicije na kraju 2008. godine iznosila tek 9,4 mlrd dinara.

Potraživanja od NBS su jedina bilansna pozicija koja beleži i nominalno i realno smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. Promena sistema REPO operacija (gde je NBS nastojala da izađe iz pozicije alternative za rizične plasmane) i sistema obaveznih rezervi koje su imale za cilj podsticanje kreditne aktivnosti, dominantno su uticale na smanjenje vrednosti ove pozicije za 61,9 mlrd dinara i posledično smanjenje udela za 2,0 p.p. u ukupnoj bilansnoj aktivni. Ipak, sa učešćem od 17,2% ova vrsta imovine predstavlja i dalje značajan potencijal za amortizovanje neželjnih udara na bankarski sistem.

Na strani izvora sredstava, i dalje dominiraju devizni depoziti preduzeća i stanovništva u iznosu od 1.156,0 mlrd dinara. Uprkos naporima NBS, u okviru procesa dinarizacije finansijskog sistema, udeo ove pozicije je povećan za visokih 4,8 p.p. i sada čini 36,5% ukupne bruto pasive. U strukturi deviznih depozita preovlađuju devizni depoziti stanovništva. Dakle, poverenje u stabilnost bankarskog sistema nije uzdrmano uprkos činjenici da su tokom prethodne godine zabeleženi slučajevi kraha poslovanja pojedinih banaka. Snažan stabilizatorni signal regulatornih vlasti u velikoj meri je uticalo na takav razvoj dešavanja na polju depozita.

Obaveze prema ino kreditorima u iznosu od 580,8 mlrd dinara i dalje predstavljaju značajan deo izvora sredstava. Nakon snažnog razduživanja i ograničenosti ino izvora u 2011. godini, tokom 2012. godine kretanja na ovom polju su se stabilizovala. Povećana aktivnost međunarodnih finansijskih organizacija i fondova u velikoj meri je uticala na zabeležen nominalan rast pozicije od 33 mlrd dinara.

Drugi talas dokapitalizacije banaka na tržištu, kao i znatna izdvajanja sredstava u cilju zaštite od potencijalnih gubitaka, rezultirali su povećanjem vrednosti pozicije Kapital, rezerve i rezervisanja u iznosu od 57,7 mlrd dinara. Visoki kapitalni zahtevi odnosno konzervativan regulatorni okvir, s jedne strane, i visok nivo kreditnog rizika, s druge, uticali su na potrebu da se menadžmenti banaka posvete ovom delu bilansne pasive u daleko većoj meri nego ranijih godina. Udeo od 26,6% u ukupnoj bruto pasivi jeste garant da bankarski sektor može apsorbovati eventualne snažne udare na sistem i da njegova stabilnost ne može biti ugrožena jednokratnim, nepredvidivim, udarom.

Iznete činjenice ukazuju na to da je tokom 2012. godine započet određen proces transformacije bankarskog sektora u Srbiji. Jačanje kapitalne baze, aktivnosti na procesu „osamostaljivanja“ subsidajera u odnosu na matice u pogledu izvora sredstava i značajne redukcije troškova jasno ukazuju da je upravljanje pasivnom stranom bilansa stanja i rashodovnom stranom bilansa uspeha obeležilo početak pomenutog procesa. Očekivano je da u narednom periodu upravljanje aktivom bude u fokusu i donese benefite ne samo bankama već i čitavoj ekonomiji.

Potencijal rasta bankarskog tržišta u Srbiji se, uprkos stagnaciji u prethodnoj godini, održava. Dokaz su uporedni podaci sa reprezentativnih tržišta. Naime, s vrednošću aktive od 27,8 mlrd evra, bankarsko tržište u Srbiji je daleko najmanje u poređenju sa reprezentativnim zemljama regiona Centralne Evrope. Iako je broj banaka nominalno uporediv, prosečna vrednost aktive po pojedinačnoj banci u Srbiji u velikoj meri zaostaje za reprezentativnim zemljama. Prosečna vrednost aktive banaka na najrazvijenijim tržištima Centralne Evrope – Češkoj i Poljskoj – pet odnosno šest puta je veća u odnosu na vrednost od 0,9 mlrd evra na srpskom tržištu. U isto vreme, broj banaka nije u toj meri veći, naročito na češkom tržištu. Slični zaključci se mogu izvesti i u poređenju sa tržištima Slovačke i Rumunije. Dodatno, i podaci o relativnom značaju bankarskog sektora, posmatrano kroz odnos ukupne aktive i bruto domaćeg proizvoda, ukazuju na to da ima prostora za jačanje ak-

Uporedni prikaz vrednosti aktive

Zemlja	Nivo aktive u mlrd evra		Stopa rast u 2012	Aktiva u % BDP		Broj banaka	Prosečna aktiva po banci u mlrd evra
	2011	2012		2011	2012		
Poljska	309,7	354,7	14,5%	90,7	90,9	66	5,4
Mađarska	114,4	111,6	-2,4%	123,6	112,7	35	3,2
Češka	180,4	191,7	6,3%	118,7	122,1	44	4,4
Slovačka	58,0	59,7	2,9%	80,8	84,1	31	1,9
Slovenija	52,4	50,8	-3,1%	147,2	141,1	19	2,7
Rumunija	91,8	91,1	-0,8%	67,9	64,6	40	2,3
Bugarska	42,1	45,4	7,8%	102,1	113,5	31	1,5
Srbija	27,7	27,8	0,3%	86,9	87,9	32	0,9

Izvor: NBS, Statistical Data Warehouse – European Central Bank

tivnosti bankarskog sektora. Naročito ukoliko se srpsko tržište poredi sa bugarskim i slovenačkim, gde je i nominalni nivo BDP sličan.

Uopšteno, rast bruto bilansne aktive iskazane u evrima u 2012. od 0,3% svrstao je srpsko bankarskog tržište

u red stabilnijih. Opisani proces aktivnosti u prethodnoj godini uticao je na to da visoke stope rasta, zabeležene na stabilnim tržištima poput Poljske, Češke pa i Bugarske, ne budu dostupne, ali i da ne dođe do detorijacije tržišta poput zabeleženih u Sloveniji ili Mađarskoj.